

ॐ

श्रीपरमात्मने नमः ।

मोक्षशास्त्रम् ।

प्रकाशक—

श्रीजैन-ग्रन्थ-रत्नाकर कार्यालय,
बम्बई ।

मूल्य दो आने ।

श्रीपरमात्मने नमः ।

श्रीमदुमास्वामिविरचित

मोक्षशास्त्र

अथवा

तत्त्वार्थसूत्र ।

प्रकाशक

श्रीजैन-ग्रन्थ-रत्नाकर कार्यालय,

बम्बई ।

भाद्र १९७९ विक्रम ।

अष्टमावृत्ति]

[मूल्य दो आने ।

मुद्रक,
अनंत बाळकृष्ण घगवे,
'श्रीसरस्वती' मुद्रणालय, ५२४,
गिरगांव-बम्बई !

प्रकाशक,
नाथूराम प्रेमी,
जैन-ग्रन्थ-रत्नाकर कार्यालय,
हीराबाग, पो. गिरगांव, बम्बई ।

ॐ

श्रीपरमात्मने नमः ।

आचार्यश्रीमदुमास्वातिविरचितं

मोक्षशास्त्रम्

अपरनाम

तत्त्वार्थसूत्रम् ।

मोक्षमार्गस्य नेतारं भेत्तारं कर्मभूभृताम् ।

ज्ञातारं विश्वतत्त्वानां वंदे तद्गुणद्वन्द्वये ॥ १ ॥

सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि मोक्षमार्गः ॥ १ ॥

तत्त्वार्थश्रद्धानं सम्यग्दर्शनम् ॥ २ ॥ तन्निसर्गा-

दधिगमाद्वा ॥ ३ ॥ जीवाजीवास्रवबन्धसंवरनि-

र्जरामोक्षास्तत्त्वम् ॥ ४ ॥ नामस्थापनाद्रव्यभावत-

स्तन्न्यासः ॥ ५ ॥ प्रमाणनयैरधिगमः ॥ ६ ॥

निर्देशस्वामित्वसाधनाऽधिकरणास्थितिर्विधानतः

॥ ७ ॥ सत्संख्याक्षेत्रस्पर्शनकालान्तरभावाल्पबहु-

त्वैश्च ॥ ८ ॥ मतिश्रुतावधिमनःपर्ययकेवलानि

ज्ञानम् ॥ ९ ॥ तत्प्रमाणे ॥ १० ॥ आद्ये परोक्षम्

॥ ११ ॥ प्रत्यक्षमन्यत् ॥ १२ ॥ मतिः स्मृतिः संज्ञा

चिन्ताऽभिनिबोध इत्यनर्थान्तरम् ॥ १३ ॥

तदिन्द्रियानिन्द्रियनिमित्तम् ॥१४॥ अवग्रहेहाऽवा-
 यधारणाः ॥ १५ ॥ बहुबहुविधक्षिप्राऽनिःसृता-
 ऽनुक्तध्रुवाणां सेतराणाम् ॥ १६ ॥ अर्थस्य ॥१७॥
 व्यञ्जनस्यावग्रहः ॥१८॥ न चक्षुरनिन्द्रियाभ्याम्
 ॥ १९ ॥ श्रुतं मतिपूर्वं द्व्यनेकद्वादशभेदम् ॥२०॥
 भवप्रत्ययोऽवधिर्देवनारकाणाम् ॥ २१ ॥ क्षयोपश-
 मनिमित्तः षड्विकल्पः शेषाणाम् ॥ २२ ॥ ऋजु-
 विपुलमती मनःपर्ययः ॥ २३ ॥ विशुद्धचप्रति-
 पाताभ्या तद्विशेषः ॥ २४ ॥ विशुद्धिक्षेत्रस्वामि-
 विषयेभ्योऽवधिमनःपर्यययोः ॥ २५ ॥ मतिश्रुत-
 योर्निबन्धो द्रव्येष्वसर्वपर्यायेषु ॥ २६ ॥ रूपिष्व-
 वधेः ॥ २७ ॥ तदनन्तभागे मनःपर्ययस्य ॥२८॥
 सर्वद्रव्यपर्यायेषु केवलस्य ॥ २९ ॥ एकादीनि
 भाज्यानि युगपदेकस्मिन्नाचतुर्भ्यः ॥ ३० ॥ मति-
 श्रुतावधयो विपर्ययश्च ॥ ३१ ॥ सदसतोरविशे-
 षाद्यदृच्छोपलब्धेरुन्मत्तवत् ॥ ३२ ॥ नैगमसंग्रह-
 व्यवहारजुसूत्रशब्दसमाभिरूढैवंभूता नयाः ॥३३॥

इति तत्त्वार्थाधिगमे मोक्षशास्त्रे प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

औपशमिकक्षायिकौ भावौ मिश्रश्च जीवस्य
 स्वतत्त्वमौदयिकपारिणामिकौ च ॥ १ ॥ दिनवाष्टा-
 दशैकविंशतित्रिभेदा यथाक्रमम् ॥ २ ॥ सम्यक्त्व-
 चारित्रे ॥ ३ ॥ ज्ञानदर्शनदानलाभभोगोपभोग-
 वीर्याणि च ॥ ४ ॥ ज्ञानाज्ञानदर्शनलब्धयश्चतुस्त्रि-
 पञ्चभेदाः सम्यक्त्वचारित्रसंयमासंयमाश्च ॥ ५ ॥
 गतिकषायलिङ्गमिथ्यादर्शनाऽज्ञानाऽसंयताऽसि-
 द्धलेश्याश्चतुश्चतुस्त्येकैकैकैकषड्भेदाः ॥ ६ ॥ जीव-
 भव्याऽभव्यत्वानि च ॥ ७ ॥ उपयोगो लक्षणम्
 ॥ ८ ॥ स द्विविधोऽष्टचतुर्भेदः ॥ ९ ॥ संसारिणो
 मुक्ताश्च ॥ १० ॥ समनस्कामनस्काः ॥ ११ ॥
 संसारिणस्त्रसस्थावराः ॥ १२ ॥ पृथिव्यप्तेजोवायु-
 वनस्पतयः स्थावराः ॥ १३ ॥ द्वीन्द्रियादयस्त्रसाः
 ॥ १४ ॥ पञ्चेन्द्रियाणि ॥ १५ ॥ द्विविधानि ॥ १६ ॥
 निर्वृत्युपकरणे द्रव्येन्द्रियम् ॥ १७ ॥ लब्ध्युपयोगौ
 भावेन्द्रियम् ॥ १८ ॥ स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्रा-
 णि ॥ १९ ॥ स्पर्शरसगन्धवर्णशब्दास्तदर्थः ॥ २० ॥
 श्रुतमनिन्द्रियस्य ॥ २१ ॥ वनस्पत्यन्तानामेकम्

॥ २२ ॥ कृमिपिपीलिकाभ्रमरमनुष्यादीनामेकैक-
 वृद्धानि ॥ २३ ॥ संज्ञिनः समनस्काः ॥ २४ ॥
 विग्रहगतौ कर्मयोगः ॥ २५ ॥ अनुश्रेणि गतिः ॥
 ॥ २६ ॥ अविग्रहा जीवस्य ॥ २७ ॥ विग्रहवती
 च संसारिणः प्राक्चतुर्भ्यः ॥ २८ ॥ एकसमयाऽ-
 विग्रहा ॥ २९ ॥ एकं द्वौ त्रीन्वाऽनाहारकः ॥ ३० ॥
 सम्मूर्च्छनगर्भोपपादा जन्म ॥ ३१ ॥ सचित्तशीत-
 संवृताः सेतरा मिश्राश्चैकशस्तद्योनयः ॥ ३२ ॥
 जरायुजाण्डजपोतानां गर्भः ॥ ३३ ॥ देवनारका-
 णामुपपादः ॥ ३४ ॥ शेषाणां सम्मूर्च्छनम् ॥ ३५ ॥
 औदारिकवैक्रियिकाहारकतैजसकर्मणानि शरी-
 राणि ॥ ३६ ॥ परं परं सूक्ष्मम् ॥ ३७ ॥ प्रदेशतो-
 ऽसंख्येयगुणं प्राक् तैजसात् ॥ ३८ ॥ अनन्तगुणे परे
 ॥ ३९ ॥ अप्रतीघाते ॥ ४० ॥ अनादिसम्बन्धे च ॥ ४१ ॥
 सर्वस्य ॥ ४२ ॥ तदादीनि भाज्यानि युगपदेक-
 स्मिन्नाचतुर्भ्यः ॥ ४३ ॥ निरुपभोगमन्त्यम् ॥ ४४ ॥
 गर्भसम्मूर्च्छनजमाद्यम् ॥ ४५ ॥ औपपादिकं वैक्रियि-
 कम् ॥ ४६ ॥ लब्धिप्रत्ययं च ॥ ४७ ॥ तैजसमधि

॥ ४८ ॥ शुभं विशुद्धमव्याधाति चाहारकं प्रम-
त्तसंयतस्यैव ॥ ४९ ॥ नारकसम्मूर्च्छिनो नपुंस-
कानि ॥ ५० ॥ न देवाः ॥ ५१ ॥ शेषास्त्रिवेदाः
॥ ५२ ॥ औपपादिकचरमोत्तमदेहाऽसंख्येयवर्षा-
युषोऽनपवर्त्यायुषः ॥ ५३ ॥

इति तत्त्वार्थाधिगमे मोक्षशास्त्रे द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

रत्नशर्कराबालुकापङ्कधूमतमोमहातमःप्रभा
भूमयो घनाम्बुवाताकाशप्रतिष्ठाः सप्ताऽधोऽधः ॥ १ ॥
तासु त्रिंशत्पञ्चविंशतिपञ्चदशदशत्रिपञ्चोनैकनर-
कशतसहस्राणि पञ्च चैव यथाक्रमम् ॥ २ ॥ नारका
नित्याऽशुभतरलेश्यापरिणामदेहवेदनाविक्रियाः ॥
॥ ३ ॥ परस्पररोदीरितदुःखाः ॥ ४ ॥ सांक्लिष्टाऽसु-
रोदीरितदुःखाश्च प्राक्चतुर्थ्याः ॥ ५ ॥ तेष्वेक-
त्रिसप्तदशसप्तदशद्वविंशतित्रयस्त्रिंशत्सागरोपमा
सत्त्वानां परा स्थितिः ॥ ६ ॥ जम्बूद्वीपलवणोदा-
दयः शुभनामानो द्वीपसमुद्राः ॥ ७ ॥ द्विर्द्विर्वि-
ष्कम्भाः पूर्वपूर्वपरिक्षेपिणो वलयाकृतयः ॥ ८ ॥
तन्मध्ये मेरुनाभिर्वृत्तो योजनशतसहस्रविष्कम्भो

जम्बूद्वीपः ॥ ९ ॥ भरतहैमवतहरिविदेहरम्यकहै-
रण्यवतैरावतवर्षाः क्षेत्राणि ॥ १० ॥ तद्विभा-
जिनः पूर्वापरायता हिमवन्महाहिमवन्निषधनील-
रुक्मिशिखरिणो वर्षधरपर्वताः ॥ ११ ॥ हेमार्जुन-
तपनीयवैडूर्यरजतहेममयाः ॥ १२ ॥ मणिविचि-
त्रपार्श्वा उपरि मूले च तुल्यविस्ताराः ॥ १३ ॥
पद्ममहापद्मतिगिञ्छकेसरिमहापुण्डरीकपुण्डरीका
हृदास्तेषामुपरि ॥ १४ ॥ प्रथमो योजनसहस्राया-
मस्तदूर्ध्वविष्कम्भो हृदः ॥ १५ ॥ दशयोजनावगाहः
॥ १६ ॥ तन्मध्ये योजनं पुष्करम् ॥ १७ ॥ तद्वि-
गुणद्विगुणा हृदाः पुष्कराणि च ॥ १८ ॥ तन्निवा-
सिन्यो देव्यः श्रीद्वीधृतिकीर्तिबुद्धिलक्ष्म्यः पल्यो-
पमास्थितयः ससामानिकपरिषत्काः ॥ १९ ॥ गङ्गासि-
न्धुरोहिद्रोहितास्याहरिद्धरिकान्तासीतासीतोदा -
नारीनरकान्तासुवर्णरूप्यकूलारक्तारक्तोदाः सरि-
तस्तन्मध्यगाः ॥ २० ॥ द्वयोर्द्वयोः पूर्वाः पूर्वगाः
॥ २१ ॥ शेषास्त्वपरगाः ॥ २२ ॥ चतुर्दशनदीस-
हस्रपरिवृता गङ्गासिन्धवादयो नद्यः ॥ २३ ॥ भरतः

षड्विंशतिपञ्चयोजनशतविस्तारः षट्चैकोनविंशति-
 भागा योजनस्य ॥ २४ ॥ तद्विगुणद्विगुणवि-
 स्तारा वर्षधरवर्षा विदेहान्ताः ॥ २५ ॥ उत्तरा दक्षि-
 णतुल्याः ॥ २६ ॥ भरतैरावतयोर्वृद्धिहासौ षट्स-
 मयाभ्यामुत्सर्पिण्यवसर्पिणीभ्याम् ॥ २७ ॥ ता-
 भ्यामपरा भूमयोऽवस्थिताः ॥ २८ ॥ एकद्वित्रिप-
 ल्योपमस्थितयो हैमवतकहारिवर्षकदैवकुरवकाः
 ॥ २९ ॥ तथोत्तराः ॥ ३० ॥ विदेहेषु सङ्ख्येय-
 कालाः ॥ ३१ ॥ भरतस्य विष्कम्भो जम्बूद्वीपस्य
 नवतिशतभागः ॥ ३२ ॥ द्विर्द्वातकीखण्डे ॥ ३३ ॥
 पुष्करार्द्धे च ॥ ३४ ॥ प्राङ्मानुषोत्तरान्मनुष्याः
 ॥ ३५ ॥ आर्या म्लेच्छाश्च ॥ ३६ ॥ भरतैराव-
 तविदेहाः कर्मभूमयोऽन्यत्र देवकुरुत्तरकुरुभ्यः
 ॥ ३७ ॥ नृस्थिती परावरे त्रिपल्योपमान्तर्मुहूर्ते
 ॥ ३८ ॥ तिर्यग्योनिजानां च ॥ ३९ ॥

इत तत्त्वार्थाधिगमे मोक्षशास्त्रे तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

देवाश्चतुर्णिकायाः ॥ १ ॥ आदितस्त्रिषु पीता-
 न्तलेश्याः ॥ २ ॥ दशाष्टपञ्चादशविकल्पाः कल्पो-

पपन्नपर्यन्ताः ॥ ३ ॥ इन्द्रसामानिकत्रायस्त्रिंशपा-
 रिषदात्मरक्षलोकपालानीकप्रकीर्णकाभियोग्यकि-
 ल्बिषिकाश्चैकशः ॥ ४ ॥ त्रायस्त्रिंशलोकपालवर्ज्या
 व्यन्तरज्योतिष्काः ॥ ५ ॥ पूर्वयोर्द्विन्द्राः ॥ ६ ॥
 कायप्रवीचारा आ ऐशानात् ॥ ७ ॥ शेषाः स्पर्श-
 रूपशब्दमनःप्रवीचाराः ॥ ८ ॥ परेऽप्रवीचाराः
 ॥ ९ ॥ भवनवासिनोऽसुरनागविद्युत्सुपर्णाग्निवात-
 स्तनितोदधिदीपदिक्कुमाराः ॥ १० ॥ व्यन्तराः कि-
 न्नरकिम्पुरुषमहोरगगन्धर्वयक्षराक्षसभूतपिशाचाः
 ॥ ११ ॥ ज्योतिष्काः सूर्याचन्द्रमसौ ग्रहनक्षत्रप्रकी-
 र्णकतारकाश्च ॥ १२ ॥ मेरुप्रदक्षिणा नित्यगतयो
 नृलोके ॥ १३ ॥ तत्कृतः कालविभागः ॥ १४ ॥ बहिर-
 वस्थिताः ॥ १५ ॥ वैमानिकाः ॥ १६ ॥ कल्पो-
 पपन्नाः कल्पातीताश्च ॥ १७ ॥ उपर्युपरि ॥ १८ ॥
 सौधर्मैशानसानत्कुमारमाहेन्द्रब्रह्मब्रह्मोत्तरलान्त-
 वकापिष्टशुक्रमहाशुक्रशतारसहस्रारेष्वानतप्राणत-
 योरारणाच्युतयोर्नवसु ग्रैवेयकेषु विजयवैजय-
 न्तजयन्तापराजितेषु सर्वार्थसिद्धौ च ॥ १९ ॥ स्थि-

तिप्रभावसुखदुतिलेश्याविशुद्धीन्द्रियावधिविषय-
तोऽधिकाः ॥ २० ॥ गतिशरीरपरिग्रहाऽभिमानतो
हीनाः ॥ २१ ॥ पीतपद्मशुक्लेश्या द्वित्रिशेषेषु
॥ २२ ॥ प्राग्रैवेयकेभ्यः कल्पाः ॥ २३ ॥ ब्रह्मलो-
कालया लौकान्तिकाः ॥ २४ ॥ सारस्वतादित्य-
बह्व्यरुणगर्दतोयतुषिताव्याबाधारिष्ठाश्च ॥ २५ ॥
विजयादिषु द्विचरमाः ॥ २६ ॥ औपपादिकम-
नुष्येभ्यः शेषास्तिर्यग्योनयः ॥ २७ ॥ स्थितिरसुर-
नागसुवर्णद्वापशेषाणां सागरोपमत्रिपल्योपमार्द्ध-
हीनमिता ॥ २८ ॥ सौधमैशानयोः सागरोपमेऽ-
धिके ॥ २९ ॥ सानत्कुमारमाहेन्द्रयोः सप्त
॥ ३० ॥ त्रिसप्तनवैकादशत्रयोदशपञ्चदशभिरधि-
कानि तु ॥ ३१ ॥ आरणाच्युतादूर्ध्वमेकैकेन
नवसु ग्रैवेयकेषु विजयादिषु सर्वार्थसिद्धौ च
॥ ३२ ॥ अरापल्योपममधिकम् ॥ ३३ ॥ परतः
परतः पूर्वपूर्वानन्तराः ॥ ३४ ॥ नारकाणां च
द्वितीयादिषु ॥ ३५ ॥ दशवर्शसहस्राणि प्रथमा-
याम् ॥ ३६ ॥ भवनेषु च ॥ ३७ ॥ व्यन्तराणां

च ॥३८॥ परापल्योपममधिकम् ॥ ३९ ॥ ज्योति-
ष्काणां च ॥ ४० ॥ तदष्टभागोऽपरा ॥ ४१ ॥
लौकान्तिकानामष्टौ सागरोपमाणि सर्वेषाम् ॥४२॥
इति तत्त्वार्थाधियोगमे मोक्षशास्त्रे चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

अजीवकाया धर्माधर्माकाशपुद्गलाः ॥ १ ॥
द्रव्याणि ॥ २ ॥ जीवाश्च ॥ ३ ॥ नित्यावस्थितान्य-
रूपाणि ॥ ४ ॥ रूपिणः पुद्गलाः ॥ ५ ॥ आ आ-
काशादेकद्रव्याणि ॥ ६ ॥ निष्क्रियाणि च ॥ ७ ॥
असङ्ख्येयाः प्रदेशा धर्माधर्मैकजीवानाम् ॥ ८ ॥
आकाशस्यानन्ताः ॥ ९ ॥ सङ्ख्येयासङ्ख्येयाश्च पु-
द्गलानाम् ॥ १० ॥ नाणोः ॥ ११ ॥ लोकाकाशोऽवगा-
हः ॥ १२ ॥ धर्माधर्मयोः कृत्स्ने ॥ १३ ॥ एकप्रदेशा-
दिषु भाज्यः पुद्गलानाम् ॥ १४ ॥ असङ्ख्येयभागा-
दिषु जीवानाम् ॥ १५ ॥ प्रदेशसंहारविसर्पाभ्यां
प्रदीपवत् ॥ १६ ॥ गतिस्थित्युपग्रहौ धर्माधर्म-
योरुपकारः ॥ १७ ॥ आकाशस्यावगाहः ॥ १८ ॥
शरीरवाङ्मनःप्राणापानाः पुद्गलानाम् ॥ १९ ॥
सुखदुःखजीवितमरणोपग्रहाश्च ॥ २० ॥ परस्परो-
पग्रहौ जीवानाम् ॥ २१ ॥ वर्तनापरिणामक्रियाः पर-

त्वापरत्वे च कालस्य ॥ २२ ॥ स्पर्शरसगन्धवर्ण-
वन्तः पुद्गलाः ॥ २३ ॥ शब्दबन्धसौक्ष्म्यस्थौल्यसंस्था-
नभेदतमश्छायाऽऽतपोद्योतवन्तश्च ॥ २४ ॥ अण-
वः स्कन्धाश्च ॥ २५ ॥ भेदसङ्घातेभ्य उत्पद्यन्ते
॥ २६ ॥ भेदादणुः ॥ २७ ॥ भेदसंघाताभ्यां चाक्षुषः
॥ २८ ॥ सद्रव्यलक्षणम् ॥ २९ ॥ उत्पादव्ययध्रौ-
व्ययुक्तं सत् ॥ ३० ॥ तद्भावाव्ययं नित्यम् ॥ ३१ ॥
अर्पितानर्पितसिद्धेः ॥ ३२ ॥ स्निग्धरूक्षत्वाद्बन्धः
॥ ३३ ॥ न जघन्यगुणानाम् ॥ ३४ ॥ गुणसाम्ये
सदृशानाम् ॥ ३५ ॥ द्यधिकादिगुणानां तु ॥ ३६ ॥
बन्धेऽधिकौ परिणामिकौ ॥ ३७ ॥ गुणपर्य-
यवद्द्रव्यम् ॥ ३८ ॥ कालश्च ॥ ३९ ॥ सोऽनन्तस-
मयः ॥ ४० ॥ द्रव्याश्रया निर्गुणा गुणाः ॥ ४१ ॥
तद्भावः परिणामः ॥ ४२ ॥

इति तत्त्वार्थाधिगमे मोक्षशास्त्रे पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

कायवाङ्मनःकर्म योगः ॥ १ ॥ स आस्रवः
॥ २ ॥ शुभः पुण्यस्याशुभः पापस्य ॥ ३ ॥ सक-
षायाकषाययोः साम्परायिकेर्यापथयोः ॥ ४ ॥

इन्द्रियकषायाव्रतक्रियाः पञ्चचतुःपञ्चपञ्चविंशति-
 संख्याः पूर्वस्य भेदाः ॥ ५ ॥ तीव्रमन्दज्ञाताज्ञात-
 भावाधिकरणवीर्यविशेषेभ्यस्तद्विशेषः ॥ ६ ॥ अधि-
 करणं जीवाजीवाः ॥ ७ ॥ आद्यं संरम्भसमारम्भार-
 म्भयोगकृतकारितानुमतकषायविशेषैस्त्रिस्त्रिस्त्रि-
 श्वतुश्चैकशः ॥ ८ ॥ निर्वर्तनानिक्षेपसंयोगानिसर्गा द्वि-
 चतुर्द्वित्रिभेदाः परम् ॥ ९ ॥ तत्प्रदोषनिहवमात्सर्या-
 न्तरायासादनोपघाता ज्ञानदर्शनावरणयोः ॥ १० ॥
 दुःखशोकतापाक्रन्दनवधपरिदेवनान्यात्मपरोभ-
 यस्थानान्यसद्वेद्यस्य ॥ ११ ॥ भूतवृत्त्यनुकम्पादानस-
 रागसंयमादियोगः क्षान्तिः शौचमिति सद्वेद्यस्य
 ॥ १२ ॥ केवलिश्रुतसङ्ख्यधर्मदेवावर्णवादो दर्शन-
 मोहस्य ॥ १३ ॥ कषायोदयात्तीव्रपरिणामश्चारित्र-
 मोहस्य ॥ १४ ॥ बह्वारम्भपरिग्रहत्वं नारकस्या-
 युषः ॥ १५ ॥ माया तैर्यग्योनस्य ॥ १६ ॥ अल्पा-
 रम्भापरिग्रहत्वं मानुषस्य ॥ १७ ॥ स्वभावमार्दवं
 च ॥ १८ ॥ निःशीलव्रतत्वं च सर्वेषाम् ॥ १९ ॥ सराग-
 संयमसंयमासंयमाऽकामानिर्जराबालतपांसि दै-

वस्य ॥ २० ॥ सम्यक्त्वं च ॥ २१ ॥ योगवक्रता
 विसंवादनं चाशुभस्य नाम्नः ॥ २२ ॥ तद्विपरीतं
 शुभस्य ॥ २३ ॥ दर्शनविशुद्धिर्विनयसम्पन्नता शी-
 लव्रतेश्वनतीचारोऽभीक्षणज्ञानोपयोगसंवेगौ श-
 क्तितस्त्यागतपसी साधुसमाधिर्वैयावृत्यकरणमर्ह-
 दाचार्यबहुश्रुतप्रवचनभक्तिरावश्यकपरिहाणिर्मा-
 र्गप्रभावना प्रवचनवत्सलत्वमिति तीर्थकरत्वस्य
 ॥ २४ ॥ परात्मनिन्दाप्रशंसे सदसद्गुणाच्छादनो-
 द्भावने च नीचैर्गोत्रस्य ॥ २५ ॥ तद्विपर्ययो नीचै-
 र्वृत्यनुत्सेकौ चोत्तरस्य ॥ २६ ॥ विघ्नकरणमन्त-
 रायस्य ॥ २७ ॥

इति तत्त्वार्थाधिगमे मोक्षशास्त्रे षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

हिंसानृतस्तेयाब्रह्मपरिग्रहेभ्यो विरतिर्व्रतम् ॥ १ ॥
 देशसर्वतोऽणुमहती ॥ २ ॥ तस्थैर्यार्थं भावनाः
 पञ्च पञ्च ॥ ३ ॥ वाङ्मनोगुप्तीर्यादाननिक्षेपणसमि-
 त्यालोकितपानभोजनानि पञ्च ॥ ४ ॥ क्रोधलोभभी-
 रुत्वहास्यप्रत्याख्यानान्यनुवीचिभाषणं च पञ्च ॥ ५ ॥
 शून्यागारविमोचितावासपरोपरोधाकरणभैक्ष्यशु-

द्विसधर्माऽविसंवादाः पञ्च ॥ ६ ॥ स्त्रीरागकथाश्रव-
 णतन्मनोहराङ्गनिरीक्षणपूर्वरतानुस्मरणवृष्येष्टरस-
 स्वशरीरसंस्कारत्यागाः पञ्च ॥ ७ ॥ मनोज्ञामनोज्ञे-
 न्द्रियविषयरोगद्वेषवर्जनानि पञ्च ॥ ८ ॥ हिंसादि-
 ष्विहामुत्रापायावद्यदर्शनम् ॥ ९ ॥ दुःखमेव वा ॥ १० ॥
 मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्यस्थानि च सत्त्वगुणाधिक-
 क्लिश्यमानाविनयेषु ॥ ११ ॥ जगत्कायस्वभावौ
 वा संवेगवैराग्यार्थम् ॥ १२ ॥ प्रमत्तयोगात्प्राणव्य-
 परोपणं हिंसा ॥ १३ ॥ असदभिधानमनृतम्
 ॥ १४ ॥ अदत्तादानं स्तेयम् ॥ १५ ॥ मैथुनमब्रह्म
 ॥ १६ ॥ मूर्च्छा परिग्रहः ॥ १७ ॥ निःशल्यो व्रती
 ॥ १८ ॥ अगार्यनगारश्च ॥ १९ ॥ अणुव्रतोऽगारी
 ॥ २० ॥ दिग्देशानर्थदण्डविरतिसामायिकप्रोषधोप-
 वासोपभोगपरिभोगपरिमाणातिथिसंविभागव्रत-
 सम्पन्नश्च ॥ २१ ॥ मारणान्तिकीं सल्लेखनां जोषिता
 ॥ २२ ॥ शंकाकांक्षाविचिकित्साऽन्यद्वाष्टिप्रशंसासंस्त-
 वाः सम्यग्दृष्टेरतीचाराः ॥ २३ ॥ व्रतशीलेषु पञ्च
 पञ्च यथाक्रमम् ॥ २४ ॥ बन्धवधच्छेदातिभारारो-

पणान्नपाननिरोधाः ॥ २५ ॥ मिथ्योपदेशरहोभ्या-
 ख्यानकूटलेखक्रियान्यासापहारसाकारमन्त्रभेदाः
 ॥ २६ ॥ स्तेनप्रयोगतदाहतादानविरुद्धराज्यातिक्र-
 महीनाधिकमानोन्मानप्रतिरूपकव्यवहाराः ॥ २७ ॥
 परविवाहकरणेत्वरिकापरिगृहीताऽपरिगृहीताग-
 मनानङ्गक्रीडाकामतीव्राभिनिवेशाः ॥ २८ ॥ क्षेत्रवा-
 स्तुहिरण्यसुवर्णधनधान्यदासीदासकुप्यप्रमाणाऽ-
 तिक्रमाः ॥ २९ ॥ ऊर्ध्वाधस्तिर्यग्व्यतिक्रमक्षेत्रवृद्धि-
 स्मृत्यन्तराधानानि ॥ ३० ॥ आनयनप्रेष्यप्रयोगश-
 ब्दरूपानुपातपुद्गलक्षेपाः ॥ ३१ ॥ कन्दर्पकौत्कुच्यमौ-
 खर्यासमीक्ष्याधिकरणोपभोगपरिभोगानर्थक्यानि
 ॥ ३२ ॥ योगदुष्प्रणिधानानादरस्मृत्यनुपस्थानानि
 ॥ ३३ ॥ अप्रत्यवेक्षिताऽप्रमार्जितोत्सर्गादानसंस्तरो-
 पक्रमणानादरस्मृत्यनुपस्थानानि ॥ ३४ ॥ सचित्त-
 सम्बन्धसम्मिश्राभिषवदुष्पक्काहाराः ॥ ३५ ॥ सचित्त-
 निक्षेपापिधानपरव्यपदेशमात्सर्यकालातिक्रमाः
 ॥ ३६ ॥ जीवितमरणाशंसा मित्रानुरागसुखानुबन्ध-
 निदानानि ॥ ३७ ॥ अनुग्रहार्थं स्वस्यातिसर्गो दानम्

॥३८॥ विधिद्रव्यदातृपात्रविशेषात्तद्विशेषः ॥ ३९ ॥

इति तत्त्वार्थाधिगमे मोक्षशास्त्रे सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥

मिथ्यादर्शनाविरतिप्रमादकषाययोगा बन्धहेतवः
॥ १ ॥ सकषायत्वाजीवः कर्मणोयोग्यान्पुद्गलाना-
दत्ते स बन्धः ॥२॥ प्रकृतिस्थित्यनुभागप्रदेशास्तद्वि-
धयः ॥ ३ ॥ आद्यो ज्ञानदर्शनावरणवेदनीयमोहनी-
यायुर्नामगोत्रान्तरायाः ॥ ४ ॥ पञ्चनवद्व्यष्टाविंशति-
चतुर्द्विचत्वारिंशद्द्विपञ्चभेदा यथाक्रमम् ॥५॥ मति-
श्रुतावधिमनःपर्ययकेवलानाम् ॥ ६॥ चक्षुरचक्षुरव-
धिकेवलानां निद्रानिद्रानिद्राप्रचलाप्रचलाप्रचला-
स्त्यानगृह्यश्च ॥७॥ सदसद्वेद्ये ॥८॥ दर्शनचारित्र-
मोहनीयाकषायकषायवेदनीयाख्यास्त्रिद्विनवषोड-
शभेदाः सम्यक्त्वमिथ्यात्वतदुभयान्यकषायक-
षायौ हास्यरत्यरतिशोकभयजुगुप्सास्त्रीपुन्नपुंसक-
वेदा अनन्तानुबन्ध्यप्रत्याख्यानप्रत्याख्यानसंज्व-
लनविकल्पाश्चैकशः क्रोधमानमायालोभाः ॥ ९ ॥
नारकतैर्यग्योनमानुषदैवानि ॥ १० ॥ गतिजातिश-
रीराङ्गोपाङ्गनिर्माणबन्धनसङ्घातसंस्थानसंहनन-

स्पर्शरसगन्धवर्णानुपूव्यागुरुलघूपघातपरघाता-
तपोद्योतोच्छ्वासविहायोगतयः प्रत्येकशरीरत्रस-
सुभगसुस्वरशुभसूक्ष्मपर्याप्तिस्थिरादेययशःकीर्ति-
सेतेराणि तीर्थकरत्वं च ॥ ११ ॥ उच्चैर्नीचैश्च ॥ १२
दानलाभभोगोपभोगवीर्याणाम् ॥ १३ ॥ आदित-
स्तिसृणामन्तरायस्य च त्रिंशत्सागरोपमकोटिको-
ट्यः परा स्थितिः ॥ १४ ॥ सप्ततिर्मोहनीस्य
॥ १५ ॥ विंशतिर्नामगोत्रयोः ॥ १६ ॥ त्रयस्त्रिंश-
त्सागरोपमाण्यायुषः ॥ १७ ॥ अपरा द्वादशमुहूर्ता
वेदनीयस्य १८ ॥ नामगोत्रयोरष्टौ ॥ १९ ॥ शेषा-
णामन्तर्मुहूर्ताः ॥ २० ॥ विपाकोनुऽभवः ॥ २१ ॥
स यथानाम ॥ २२ ॥ ततश्च निर्जरा ॥ २३ ॥ नाम-
प्रत्ययाः सर्वतो योगविशेषात्सूक्ष्मैकक्षेत्रावगाह-
स्थिताः सर्वात्मप्रदेशेष्वनन्तानन्तप्रदेशाः ॥ २४ ॥
सद्देद्यशुभायुर्नामगोत्राणि पुण्यम् ॥ २५ ॥ अतो-
ऽन्यत्पापम् ॥ २६ ॥

इति तत्त्वार्थाधिगमे मोक्षशास्त्रेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

आप्तवनिरोधः संवरः ॥ १ ॥ स गुप्तिसमिति-

धर्मानुप्रेक्षापरीषहजयचारित्रैः ॥ २ ॥ तपसा नि-
 र्जरा च ॥ ३ ॥ सम्यग्योगनिग्रहो गुप्तिः ॥ ४ ॥
 ईर्याभाषैषणादाननिक्षेपोत्सर्गाः समितयः ॥ ५ ॥
 उत्तमक्षमामार्दवार्जवशौचसत्यसंयमतपस्त्यागाऽ-
 किञ्चन्यब्रह्मचर्याणि धर्मः ॥ ६ ॥ अनित्याशरणसं-
 सारैकत्वान्यत्वाशुच्यास्रवसंवरनिर्जरालोकबोधि-
 दुर्लभधर्मस्वाख्यातत्वानुचिन्तनमनुप्रेक्षाः ॥ ७ ॥
 मार्गाच्यवननिर्जरार्थं परिसोढव्याः परीषहाः ॥ ८ ॥
 क्षुत्पिपासाशीतोष्णदंशमशकनाग्न्यारतिस्त्रीच-
 र्यानिषद्याशय्याक्रोशवधयाञ्चालाभरोगतृणस्पर्श-
 मलसत्कारपुरस्कारप्रज्ञाऽज्ञानादर्शनानि ॥ ९ ॥
 सूक्ष्मसाम्परायच्छद्मस्थवीतरागयोश्चतुर्दश ॥ १० ॥
 एकादशजिने ॥ ११ ॥ वादरसाम्पराये सर्वे ॥ १२ ॥
 ज्ञानावरणे प्रज्ञाज्ञाने ॥ १३ ॥ दर्शनमोहान्तराययो-
 रदर्शनालाभौ ॥ १४ ॥ चारित्रमोहे नाग्न्यारतिस्त्रीनि-
 षद्याक्रोशयाञ्चासत्कारपुरस्काराः ॥ १५ ॥ वेदनीये
 शेषाः ॥ १६ ॥ एकादयो भाज्या युगपदेकस्मिन्ने-
 कोनविंशतिः ॥ १७ ॥ सामायिकच्छेदोपस्थापनाप-

रिहारविशुद्धिसूक्ष्मसाम्पराययथाख्यातमिति चारि-
त्रम् ॥ १८ ॥ अनशनावमौर्दर्यवृत्तिपरिसङ्ख्यान-
रसपरित्यागविविक्तशय्यासनकायक्लेशा बाह्यं त-
पः ॥ १९ ॥ प्रायश्चित्तविनयवैयावृत्यस्वाध्यायव्युत्स-
र्गध्यानान्युत्तरम् ॥ २० ॥ नवचतुर्दशपञ्चद्विभेदा य-
थाक्रमं प्राग्ध्यानात् ॥ २१ ॥ आलोचनप्रतिक्रमण-
तदुभयविवेकव्युत्सर्गतपश्छेदपरिहारोपस्थापनाः ॥
॥ २२ ॥ ज्ञानदर्शनचारित्रोपचाराः ॥ २३ ॥ आचार्यो-
पाध्यायतपास्विशैक्ष्यग्लानगणकुलसंघसाधुमनो-
ज्ञानाम् ॥ २४ ॥ वाचनापृच्छनानुप्रेक्षाम्नायधर्मोप-
देशाः ॥ २५ ॥ बाह्याभ्यन्तरोपध्योः ॥ २६ ॥ उत्तमसं-
हननस्यैकाग्रचिन्तानिरोधो ध्यानमान्तर्मुहूर्तात्
॥ २७ ॥ आर्तरौद्रधर्म्यशुक्लानि ॥ २८ ॥ परे मोक्ष-
हेतू ॥ २९ ॥ आर्तममनोज्ञस्य सम्प्रयोगे तद्विप्रयो-
गाय स्मृतिसमन्वाहारः ॥ ३० ॥ विपरीतं मनो-
ज्ञस्य ॥ ३१ ॥ वेदनायाश्च ॥ ३२ ॥ निदानं च
॥ ३३ ॥ तदविरतदेशविरतप्रमत्तसंयातानाम् ॥
॥ ३४ ॥ हिंसानृतस्तेयविषयसंरक्षणेभ्यो रौद्रमवि-

रतदेशविरतयोः ॥ ३५ ॥ आज्ञापायविपाकसंस्था-
 नविचयाय धर्म्यम् ॥ ३६ ॥ शुक्ले चाद्ये पूर्वविदः
 ॥ ३७ ॥ परे केवलिनः ॥ ३८ ॥ पृथ्वक्त्वैकत्ववि-
 तर्कसूक्ष्मक्रियाप्रतिपातिव्युपरतक्रियानिवर्तीनि ॥
 ॥ ३९ ॥ त्र्येकयोगकाययोगायोगानाम् ॥ ४० ॥ एका-
 श्रये सवितर्कवीचारे पूर्वे ॥ ४१ ॥ अवीचारं द्विती-
 यम् ॥ ४२ ॥ वितर्कः श्रुतम् ॥ ४३ ॥ वीचारोऽ-
 र्थव्यञ्जनयोगसंक्रान्तिः ॥ ४४ ॥ सम्यग्दृष्टिश्राव-
 कविरतानन्तवियोजकदर्शनमोहक्षपकोपशमको-
 पशान्तमोहक्षपकक्षीणमोहजिनाः क्रमशोऽसंख्ये-
 यगुणनिर्जराः ॥ ४५ ॥ पुलाकवकुशकुशीलनिर्ग्र-
 न्थस्नातका निर्ग्रन्थाः ॥ ४६ ॥ संयमश्रुतप्रतिसेवना-
 तीर्थलिङ्गलेश्योपपादस्थानविकल्पतः साध्याः ॥ ४७ ॥

इति तत्त्वार्थाधिगमे मोक्षशास्त्रे नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

मोहक्षयाज्ज्ञानदर्शनावरणान्तरायक्षयाच्च के-
 वलम् ॥ १ ॥ बन्धहेत्वभावनिर्जराभ्यां कृत्स्नकर्म-
 विप्रमोक्षो मोक्षः ॥ २ ॥ औपशमिकादिभ्यस्तत्वा-

नां च ॥ ३ ॥ अन्यत्र केवलसम्यक्त्वज्ञानदर्शनसि-
द्धत्वेभ्यः ॥ ४ ॥ तदनन्तरमूर्ध्वं गच्छत्यालोका-
न्तात् ॥ ५ ॥ पूर्वप्रयोगादसङ्गत्वाद्धन्धच्छेदात्तथा-
गतिपरिणामाच्च ॥ ६ ॥ आविद्धकुलालचक्रवद्धय-
पगतलेपालाबुवेदेरण्डबीजवदमिशिखावच्च ॥ ७ ॥
धर्मास्तिकायाऽभावात् ॥ ८ ॥ क्षेत्रकालगतिलिङ्ग-
तीर्थचारित्रप्रत्येकबुद्धबोधितज्ञानावगाहनान्तर-
संख्याल्पबहुत्वतः साध्याः ॥ ९ ॥

इति तत्त्वार्थाधिगमे मोक्षशास्त्रे दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

अक्षरमात्रपदस्वरहीनं व्यञ्जनसन्धिविवर्जितरेफम् ।
साधुभिरत्र मम क्षमितव्यं को न विमुह्यति शास्त्रसमुद्रे ॥ १ ॥
दशाध्यायं परिच्छिन्ने तत्त्वार्थे पठिते सति ।
फलं स्यादुपवासस्य भाषितं मुनिपुङ्गवैः ॥ २ ॥
तत्त्वार्थसूत्रकर्त्तारं गृह्यपिच्छोपलक्षितम् ।
वन्दे गणीन्द्रसंजातमुमास्त्रामिमुनीश्वरम् ॥ ३ ॥
इति तत्त्वार्थसूत्रापसनाम तत्त्वार्थाधिगममोक्षशास्त्रं समाप्तम् ।

जैन-ग्रन्थ-रत्नाकर कार्यालय बम्बईमें मिलनेवाली

कुछ जैन पुस्तकें ।

मोक्षशास्त्र—बालबोधिनी भाषाटीका सहित...	...	...	१)
नित्यनियमपूजा—संस्कृत और भाषा	...	...	१)
रत्नकरण्डश्रावकाचार—अन्वय अर्थ सहित	...	...	१)
द्रव्यसंग्रह—अन्वय अर्थ भावार्थ और द्वातरायकृत भाषाकवितासहित	...	...	१)
भक्तामरस्तोत्र—अन्वय अर्थ भावार्थ और हिन्दी कवितासहित	...	...	१)
जैनबालबोधकप्रथमभाग—	...	...	१)
भक्तामर—हेमराजजीकृत भाषा और मूल संस्कृत	...	...	१)॥
पंचमंगल—अभिषेकपाठ और पंचामृताभिषेकपाठ सहित	...	...	१)॥
दर्शनपाठ—दौलत और बुधजनकृत दर्शनसहित	...	...	१)
छहढाला—दौलतरामकृत बड़े अक्षरोंमें छपा...	...	...	१)
भूधरजैनशतक—उपदेशमय कवित्त सवैया...	...	...	१)
बालबोधजैनधर्म—चार भाग, यथाक्रम मूल्य	...	१) १)॥ १) १)	
छहढाला—ब्रह्मचारी शीतलप्रसादजीकृत भाषाटीका	...	...	१)
पार्श्वपुराण—छन्दोबद्ध भूधरदासजीकृत	...	...	१)
नियमसार—मूल, संस्कृत टीका और भाषाटीकासहित	...	...	१)॥

मिलनेका पता—

जैन-ग्रन्थ-रत्नाकर कार्यालय,

हिराबाग, पो० गिरगांव—बम्बई,

जैनधर्मसम्बन्धी सब तरहके ग्रन्थोंके मिलनेका

पता—

जैन-ग्रन्थ-रत्नाकर कार्यालय,

हीराबाग, पो० गिरगांव, बम्बई ।